

УДК 159.929: 303.823.3
ББК 88.4+65.050

Рекомендовано
Вченою радою ДонДУУ
Протокол № 1 від
23.09.2010

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ:

О.С. Поважний, С.Ф. Поважний, О.К. Любчук, Н.М.Смельянова, О.І. Філіппов, Л.В. Альохіна, С.А. Гарман, В.Й.Огородник, О.Р. Чугріна, І.В. Сабірянова, О.О. Білицький

Творчий розвиток суб'єктів управління: концептуальні засади та практика: монографія / [О.С.Поважний, С.Ф.Поважний, О.К.Любчук, Ю.М. Комар та ін.]. – Донецьк: СПД Куприянов В.С., 2010. – 348с.

ISBN 978-966-2991-61-1

Монографія присвячена актуальним питанням теорії та практики творчого розвитку суб'єктів управління відповідно до вимог постіндустріального суспільства.

У роботі представлено комплексне теоретико-емпіричне дослідження проблем особистісного розвитку суб'єктів управління, розвитку їх творчих здібностей, створення умов у процесі фахового становлення для оволодіння творчою професійною діяльністю відповідно до вимог нової освітньої парадигми «суспільства знань».

Для управлінців, науковців, викладачів, аспірантів, студентів управлінських спеціальностей, всіх, хто цікавиться проблемами розвитку творчих здібностей суб'єктів управління та можливостями їх становлення соціальними інноваторами

ББК 88.4+65.050

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Т.О.Андрєєва,

зав. кафедри філософії Донецького національного університету,
доктор філософських наук, професор

О.І.Черинш,

доктор наук з державного управління, професор кафедри менеджменту невиробничої сфери
Донецького державного університету управління

ISBN 978-966-2991-61-1

© Поважний О.С., Поважний С.Ф., Любчук О. К, Комар Ю.М., Філіппов О.І., Альохіна Л.В., 2010.

© Гарман С.А., Огородник В.Й., Чугріна О.Р., Сабірянова І.В., Білицький О.О., 2010.

© СПД Куприянов В.С., 2010.

ЗМІСТ

	Вступ	5
Розділ I	Теоретико-методологічні засади проблеми творчості в гуманітарному знанні ХХ-ХХІ століття	8
1.1	Філософсько-методологічний аналіз проблеми творчості	8
1.2	Теоретичні передумови вирішення проблеми творчості в психології	24
1.3	Проблема розвитку педагогічної творчості та майстерності у вищій школі	36
Розділ II	Концептуальні засади проблеми становлення та життєдіяльності творчої особистості	51
2.1	Концептуальні засади становлення особистості успішного управлінця	51
2.2	Проблема духовності в діяльності творчої особистості	64
2.3	Соціально-філософський аналіз безсмертя як проблеми духовності в життєтворчості особистості	80
Розділ III	Проблема онтогенетичного розвитку суб'єкта творчої управлінської діяльності в контексті нової парадигми освіти	96
3.1	Нова парадигма та шляхи удосконалення фахової підготовки студентів вузів управлінського профілю	96
3.2	Теоретичні передумови становлення суб'єкта управлінської діяльності	121
3.3	Оволодіння творчою управлінською професійною діяльністю	142
3.4	Теоретико-методологічні концепти формування управлінської еліти в контексті атрибутивності	155
Розділ IV	Психолого-педагогічні детермінанти творчого розвитку особистості	170
4.1	Філософський аналіз проблеми детермінант творчого розвитку фахівців	171
4.2	Творча активність - значуща детермінанта творчого професійного розвитку особистості	178

4.3	Самореалізація особистості як фактор творчого розвитку	188
4.4	Вираження-втілення як спосіб існування переживань в процесі творчої самореалізації особистості	199
Розділ V	Розвиток творчого потенціалу та творчих здібностей студентів в процесі навчання	209
5.1	Кредитно-модульна система організації навчання: нові можливості для творчого розвитку особистості	209
5.2	Інноваційні підходи щодо організації педагогічної діяльності у вищій школі	218
5.3	Інтерактивне навчання як засіб творчого розвитку особистості студентів	223
5.4	Контроль та самоконтроль в організації навчально-пізнавальної діяльності студентів	233
5.5	Теоретичні передумови прояву творчого потенціалу студентами як суб'єктами управління в процесі навчання	239
5.6	Результати теоретико-емпіричних досліджень творчого потенціалу та творчих здібностей студентів - управлінців	255
Розділ VI	Творчість та інноваційна діяльність студентів	264
6.1	Проблема прояву творчості в інноваційній діяльності	264
6.2	Можливості розвитку підприємницького потенціалу студентів в процесі навчання у вищій школі управління	285
6.3	Підприємницький потенціал студентів-управлінців як особистісний ресурс в оволодінні інноваційною діяльністю	306
Висновки		320
Список використаних джерел		323

ВСТУП

В умовах продовження науково-технічного прогресу в розвинених країнах світу виникає потреба у всебільшій кількості людей, здатних до творчої суспільно-значущої діяльності, адаптованих до життя в нестабільних соціально-економічних умовах розвитку суспільства, відповідальних за прийняття рішення, тому проблема творчого розвитку особистості в процесі фахової підготовки потребує подальших теоретичних та експериментальних досліджень. Людина, яка здатна генерувати ідеї, використовувати знання і вміння в нових соціальних та професійних ситуаціях – швидко знаходить своє місце у суспільстві, здатна більш продуктивно працювати та використовувати складні професійні завдання.

В більшості загальноосвітніх та вищих навчальних закладах як і раніше значній відсоток навчального часу відводиться репродуктивній, а не творчій навчальній діяльності. Викладач традиційно орієнтує, насамперед, тих, хто вчиться, на засвоєння знань. Кількість знань в сучасному світі зростає надто швидко, тому все більшого значення набуває відхід від традиційної системи підготовки фахівців з управління та перехід до нової парадигми фахової підготовки інноваційних кадрів, здатних вирішувати складні соціально-економічні проблеми держави як в стабільних, так і в кризових умовах розвитку.

Нова парадигма розвиваючого і виховуючого навчання у вищій школі управління повинна будуватися на основі сутнісної зміни змісту гуманітарної складової фахової підготовки управлінців. Ядром гуманізації професійної управлінської освіти має бути формування професійної самосвідомості, а саме професійної «Я – концепції», професійної і громадянської спрямованості у суб'єктів управлінської діяльності. Вища школа має виконувати нову місію, яка полягає у співпраці науково-педагогічного працівника і студента, спільній освітній і науковій діяльності того, хто навчає, і того, хто вчиться. Як зазначається в «Національній доктрині розвитку освіти», мета державної політики щодо розвитку освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, здатного ефективно працювати і навчатися протягом життя; підготовки кваліфікованих кадрів, готових до творчої праці та професійного розвитку; спроможних оволодівати та впроваджувати наукоємні та інформаційні технології; бути конкурентоспроможним на ринку праці.

Проблеми творчого розвитку суб'єкта управління є однією з найбільш актуальних для кінця XX та початку XXI століть. Кожна цивілізована країна дбає про творчий потенціал суспільства загалом і кожної людини зокрема, особливо управлінської еліти. Насьогодення

багато питань проблеми творчого розвитку суб'єкту управління залишаються невирішеними, серед яких: дослідження сутності творчої активності управлінців; пошук, систематизація і створення оптимальних умов для розвитку творчих здібностей суб'єктів управління в процесі їх підготовки та перепідготовки; вивчення можливостей розкриття та розвитку їх творчого, інноваційного та підприємницького потенціалів.

Відповідно до сучасних вимог постіндустріального періоду розвитку провідних країн світу сучасна підготовка фахівців з управління повинна забезпечувати нову стратегію розвитку українського суспільства на впровадження високоефективних технологій, сприяти всебічному становленню професіоналів-управлінців як громадян України, розвитку їх творчого, інтелектуального, управлінського та підприємницького потенціалів. Саме цим проблемам і присвячені проведені комплексні теоретико-емпіричні дослідження, які представлені колективом авторів в наступних підрозділах монографії: О.С.Поважний, д.е.н., професор – підрозділ 3.1; О.С.Поважний, д.е.н., професор, О.К.Любчук, к.психол.н., доцент – підрозділ 2.1; С.Ф.Поважний, д.е.н., професор, О.К.Любчук, к.психол.н., доцент – підрозділ 3.3; О.К.Любчук, к.психол.н., доцент – підрозділи: 1.2; 4.2; 4.4; 5.6; 6.1; 6.3; Н.М.Ємельянова, д.філос.н., професор – підрозділ 1.1; Ю.М.Комар, д.держ.упр., професор – підрозділ 3.4; О.І.Філіншов, к.пед.н., доцент – підрозділи: 1.3; 3.2; 5.5; 6.2; Л.В.Альохіна, к.філос.н., доцент – підрозділ 2.2; С.А.Гарман, к.пед.н., доцент – підрозділи: 4.3; 5.3; 5.4; В.Й.Огородник, к.філос.н., доцент – підрозділ 4.1; О.Р.Чугріна, к.і.н., доцент – підрозділ 5.2; І.В.Сабірзянова, ст. викладач – підрозділ 2.3; О.О.Білицький, викладач – підрозділ 5.1.

В монографії представлені результати філософсько – методологічного та теоретико-психологічного аналізу вирішення проблеми творчості; концептуальні засади становлення особистості успішного управлінця; теоретико-методологічні концепти формування управлінської еліти в контексті атрибутивності. Визначені наукові засади проблеми становлення та життєдіяльності творчої особистості; розглянута проблема онтогенетичного розвитку суб'єкта творчої управлінської діяльності в контексті нової парадигми освіти; систематизовані психолого-педагогічні детермінанти творчого розвитку особистості; показано вплив кредитно-модульної системи організації навчання, впровадження інноваційних підходів в педагогічну діяльність викладців вищої школи, інтерактивного навчання як засобу творчого розвитку особистості студентів, можливості застосування контролю та самоконтролю в пізнавальній діяльності суб'єктів учіння. В роботі надані результати теоретико-емпіричних досліджень творчого потенціалу та творчих здібностей студентів – управлінців, їх підприємницького потенціалу.

Особливістю даної роботи є представлення розробок лабораторії психолого-педагогічних досліджень Донецького державного університету управління щодо вияву підприємницького потенціалу у студентів та рекомендацій з проведення психотренінгових технологій з метою розвитку окремих складових підприємницького потенціалу студентів.

Отримані результати теоретико-емпіричних досліджень можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях процесу творчого розвитку суб'єкта управлінської діяльності для розробки моделі його творчого розвитку; у виявленні генезу особистісного переживання, що характеризується своєрідною напругою та підйомом творчих сил, як специфічного психологічного засобу побудови вищих психічних функцій і на їх основі складних міжфункціональних систем для створення навчального засобу в оволодінні професійною діяльністю студентом в процесі самостійної та індивідуальної навчальної діяльності; для вивчення необхідних умов прояву творчості як вираження-втілення у навчальному процесі.

Застосування наведених у роботі рекомендацій щодо творчого розвитку студентів-управлінців в процесі фахової підготовки в умовах кредитно-модульної системи організації навчання дозволять перейти від репродуктивного рівня підготовки до впровадження інноваційних підходів в навчально-виховний процес вузів управлінського профілю та підготовки майбутніх управлінців в якості соціальних інноваторів.